

İŞİD SONRASI TÜRKMENLER VE TÜRKMEN BÖLGELERİNİN DURUMU

İŞİD SONRASI TÜRKMENLER VE TÜRKMEN BÖLGELERİNİN DURUMU

ORSAM Rapor No: 203

Ağustos 2016

ISBN: 978-605-9157-08-7

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2016

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Hazırlayan:

Bilgay Duman, Araştırmacı, *ORSAM*

İçindekiler

Takdim.....	5
GİRİŞ	7
1. IRAK'TA TÜRKMEN VARLIĞI.....	8
a.Kerkük Vilayeti	8
b. Ninova (Musul) Vilayeti	8
c. Diyala Vilayeti	10
d. Selahaddin Vilayeti	10
e. Bağdat Vilayeti	11
f. Erbil Vilayeti	11
2. IRAK'TA TÜRKMEN BÖLGELERİNİN DURUMU	13
a. Kerkük ve Çevresinde Türkmen Bölgelerinin Durumu	13
b. Tuzhurmatu ve Çevresinin Durumu	15
c. Diyala'da Türkmen Bölgelerinin Durumu.....	18
d. Musul ve Telafer'de Türkmenlerin Durumu	19
e. IKBY'de Türkmenlerin Durumu	20
3. SONUÇ.....	22

TAKDİM

Haziran 2014'te Musul'u ele geçiren IŞİD, bu tarihten sonra uluslararası gündemin ana konusu haline gelmiştir. Etkisi kısa bir sürede Irak sınırlarını aşan IŞİD, uluslararası çapta terörist eylemler gerçekleştirmiş ve yeni bir tehdit unsuru olarak ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, IŞİD Irak ve Suriye'de mevcut yönetimlere karşı savaşarak, kontrol alanları elde etmiştir. Bu durum Irak ve Suriye'de dengeleri değiştirirken, bir terör örgütünün toprak kontrolü ve kontrol ettiği topraklarda yönetsel hakimiyet elde etmesiyle devlet düzenleri, sosyal yapılar, demografik ve coğrafi faktörler, siyasal sistem gibi unsurlar üzerinde kalıcı olabilecek hasar ve değişikliklere yol açmıştır.

Bu hasar ve değişiklikler özellikle Irak'ta Türkmenleri en derin biçimde etkilemiştir. IŞİD'in Irak'ta ele geçirdiği bölgelerin neredeyse tamamında Türkmenlerin yaşıyor olması, Türkmenleri bu yeni süreçte ortaya çıkan sosyal, siyasal, ekonomik, demografik, askeri ve ekonomik problemlerin doğrudan muhatabı haline getirmiştir. IŞİD'le birlikte Türkmenler sistematik katliamlarla karşı karşıya kalırken, IŞİD nedeniyle yerlerinden zorunlu olarak göçe maruz bırakılmıştır. Yaşadıkları bölgelerde ana etnik unsur olan Türkmenler, zorunlu olarak göç etmeleri nedeniyle gittikleri yerlerde azınlık durumuna düşmüştür. Bununla birlikte IŞİD'in elindeki Türkmen bölgelerinde cereyan eden savaş nedeniyle, Türkmen yerleşimlerinin büyük bölümünde bir yıkım yaşanmış, Türkmenler kimyasal saldırılara maruz kalmış, bazı Türkmen bölgelerine geri dönüş imkanı dahi kalmamıştır. Türkmen bölgelerinin sosyal, ekonomik, siyasi, coğrafi ve idari yapısının tamamen değişim yaşadığını söylemek yerinde olacaktır.

Türkmenler doğrudan IŞİD'in etkisi altında kalmakla birlikte IŞİD'in diğer gruplar üzerindeki etkileri nedeniyle de zarar görmüştür. Bu anlamıyla çok taraflı bir savaşın içerisinde kalan Türkmenler, mezhepsel mücadelenin yanı sıra, Bağdat ve Erbil arasındaki çekişmenin de etkisini olumsuz yönde hissetmiştir. Ayrıca Kürt grupların IŞİD sonrası alan kazanma çabasının bir sonucu olarak başta Tuzhurmatu olmak üzere pek çok bölgede Türkmenler ve Kürtler karşı karşıya gelmiştir.

Elinizdeki bu çalışma da IŞİD sonrası Türkmenlerin durumuna ışık tutmakla birlikte, Türkmenlerin yaşadığı bölgeleri tek tek ele alarak, Türkmen bölgelerinin IŞİD'in yükselişle gelişen süreçten nasıl etkilendiğini ortaya koymaktadır. Saha çalışması verilerine dayanarak hazırlanan bu rapor, birincil kaynaklardan elde edilen verilerle desteklenmesi açısından kaynak bir çalışma niteliğindedir.

Doç. Dr. Şaban Kardaş
ORSAM Başkanı

Hazırlayan: Bilgay Duman, Araştırmacı, ORSAM

İŞİD SONRASİ TÜRKMENLER VE TÜRKMEN BÖLGELERİNİN DURUMU

Irak'ta uzun yıllardır baskı ve asimilasyon politikalarına maruz kalan Türkmenler, ABD'nin 2003'te Irak'ı işgal etmesinin ardından, ülkede ortaya çıkan etnik, dini, mezhepsel, sosyal, siyasal, ekonomik ve hatta aşiret çatışmalarının doğrudan etkilenen tarafı olmuştur. Türkmenler bu çatışma ve savaşlarda ya doğrudan bir hedef olmuş ya da iki taraf arasında yaşanan çatışmaların olumsuz etkilerini hissetmiştir. Irak'ta rejim değişikliğinden sonra ortaya çıkan yeni devlet yapısının ana kaybedeni olan Türkmenler, IŞİD'in 2014 Haziran'ında Irak topraklarının neredeyse üçte birinde kontrol sağlamasıyla başlayan süreçte, IŞİD'in varlığından en çok zarar gören kesimlerden biri olmuştur. Pek çok Türkmen bölgesi IŞİD işgali altında kalırken, yüz binlerce Türkmen göç etmek zorunda kalmış ve binlerce Türkmen de yaşanan savaşılarından dolayı hayatını kaybetmiştir. 2003 sonrası dönemde zaten siyasal, sosyal ve ekonomik olarak Irak'ta hak ettikleri konuma gelemeyen Türkmenler, IŞİD'in ülkede yarattığı yeni durum neticesinde hem coğrafya hem de nüfus kaybetmiştir.

IŞİD'in 2014'te Musul'a girmesi sonrasında başlayan yeni dönemde, IŞİD'in neredeyse bütün Türkmen bölgelerinde etkinlik göstermesi ve kontrol sağlaması nedeniyle, başta Telafer, Musul, Tuzhurmatu ve çevresi ile Diyalâ'dan 600 binden fazla Türkmen'in göç etmek durumunda kaldığı bilinmektedir. Bunların büyük kısmı ülke içerisinde yer değiştirirken, bir kısmı da Türkiye'ye göç etmiştir. Pek çok Türkmen bölgesi de IŞİD'in işgaline uğramakla birlikte, IŞİD'in bulunduğu noktalardan Türkmenlerin yaşadıkları yerlere saldırılar devam etmektedir. Musul ve Telafer'in yanı sıra Türkmenlerin yaşam alanları olan Selahaddin vilayetine bağlı Tuzhurmatu ve Amirli çevresi, Diyalâ'ya bağlı Karatepe, Şehreban, Beledruz, Mikdadiye, Celevle gibi yerleşim yerleri ile Kerkük'e bağlı köyler ile Dakuk (Tavuk), Tazehurmatu gibi yerleşim yerleri IŞİD'in baskısı altında kalmıştır. Türkmenlerin yaşadıkları bölgelerin tek tek incelenmesi, Türkmenlerin IŞİD sonrasında düştüğü zor durumun anlaşılması açısından yerinde olacaktır.

1. IRAK'TA TÜRKMEN VARLIĞI

Irak'ın kurucu unsurlarından biri olarak ifade edilen Türkmenler, Irak'ın en güneyindeki Basra'dan en kuzeyindeki Duhok'a kadar hemen her vilayette yaşamaktadır. Ancak Türkmenlerin yoğun olarak yaşadıkları vilayetler dikkate alındığında, Irak'ın kuzey ve batısından güney doğusuna kadar yaklaşık 50 km'lik genişlikteki bir şeritte yaşadıklarını söylemek mümkündür. Türkmenler başta Kerkük olmak üzere Musul, Erbil, Selahattin ve Diyala vilayetinde yoğun olarak yaşamaktadır.

a.Kerkük Vilayeti

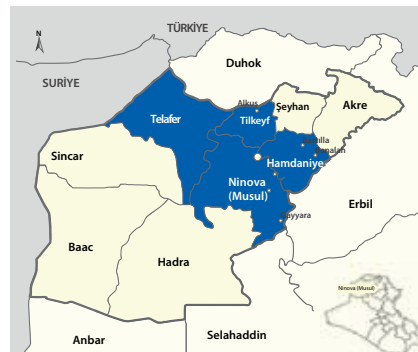

Kerkük vilayeti, Kerkük Merkez İlçe, Dibis, Tavuk ve Havice olmak üzere 4 ilçeden oluşmaktadır. Kerkük "İrak'ın minyatürü" olarak anılmaktadır. Türkmenler Havice hariç diğer üç ilçede de yoğun olarak yaşamaktadır. Kerkük Vilayet nüfusunun yarısından çoğunun Kerkük Merkez İlçesinde yaşadığı söylenebilir. Daha sonra en kalabalık nüfus sırasıyla Tavuk ve Dibis'te yaşamaktadır. Türkmen nüfusun büyük çoğunluğunun Kerkük merkez ilçesinde ikamet ettiği bilinmektedir. Hassa Çayının ikiye böldüğü Kerkük merkez ilçesinde ise Türkmenlerin çoğu Tisin, Musalla,

Korya, Bağdat Yolu, Sarıkahya, Şaturlu, Beyler, Piryadi, Almas, Arafa, Bulak, Çukur, İmam Abbas, Cırıt Meydanı, Çay, 1 Haziran ve Beşiktaş Mahallelerinde yaşamaktadır. Türkmenler, diğer mahallelerde de dağınık olarak yerleşmiş durumdadır.

Diğer taraftan Kerkük'ün tarım merkezle-
ri olarak bilinen Tisin ve Tavuk nahiyele-
rinde Türkmen çoğunluğu görülmektedir.
Ayrıca Kerkük'e bağlı Tazehurmatu nahi-
yesinin nüfus çoğunluğunu Türkmenler
oluşturmaktadır. Tazehurmatu'nun mer-
kezinin tamamına yakını Türkmendir.
Ancak Tazehurmatu'ya bağlı Arap köyleri
bulunmaktadır. Tavuk, Kürtlerin yerleşim
politikaları sonucunda yarı yarıya konuma
gelmiştir. Altunköprü'de Türkmen nüfusu
azınlığa düşmüştür. Kerkük'ün etrafında
ise Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı
10'a yakın köy vardır. Bu köyler, Türkalan,
Yaycı, Çardaklı, Kızılyar, Kümbetler, Bu-
lova, Beşir olarak gösterilebilir. Kerkük'te
özellikle Şaturlu, Almas ve Arafa semtle-
rinde Hristiyan Türkmenlerin de yaşadığı
bilinmektedir.

b.Ninova (Musul) Vilayeti

Musul Vilayeti, Musul Merkez İlçe, Telafer, Sincar, Baac, Hamdaniye, Tilkeyf, Şeyhan, Hatra ve Akre olmak üzere 9 ilçeden oluşmaktadır. Musul'da Arap çoğunluk olmakla birlikte Türkmenler ve Kürtler de yoğun olarak yaşamaktadır. Diğer taraftan Şebek, Yezidi ve Hristiyan gibi dinsel azınlıklar da Musul Vilayeti'nde yerleşmiştir. Musul Merkez İlçesi, vilayetin en büyük nüfusunu (yaklaşık 1 milyon 700 bin) barındırırken, Türkmen özelliğine sahip olan Telafer ikinci büyük nüfusu oluşturmaktadır. Telafer'in IŞİD öncesi (Haziran

2014) nüfusu yaklaşık 510 bin'dir. Musul'da Türkmenler, başta Musul Merkez İlçe ve Telafer olmak üzere, Hamdaniye ve Tilkeyf'in güneyinde yoğun olarak yaşamaktadır. Bunun yanı sıra, Musul'un diğer ilçelerinde de Türkmenlerin yaşadığı bilinmektedir. Türkmenler Tilkeyf'e bağlı Reşidiye, Şerihan, Karakoyun, Sedabavize, Hamdaniye'ye bağlı Tezharap, Şemsiye, Sellamiye, Karayatak, Sennif, Telafer'e bağlı İyaziye, Muhallebiye, Zammar ve Rabia'da yoğun olarak yaşamaktadır.

Musul'da İlçelere Göre Türkmen Yerleşim Yerleri

<i>Yerleşim Yeri</i>	<i>İlçe</i>
Tezharap	Hamdaniye
Karayatak	Hamdaniye
Sıteh	Hamdaniye
Sellamiye	Hamdaniye
Sennif	Hamdaniye
Şemsiye (Kızfahra)	Hamdaniye
Şıh İbrahim	Telafer
İyaziye	Telafer
Muhallebiye	Telafer
Zammar	Telafer
Rabia	Telafer
Karakoyun	Tilkeyf
Rezakiye	Tilkeyf
Sedabavize	Tilkeyf
Aşağı ve Yukarı Şerihan	Tilkeyf

Bu noktada Telafer'e ayrı bir paragraf açılması gerekmektedir. Öncelikle Telafer, Türkiye sınırına en yakın Türkmen yerleşim birimi olması açısından önem taşımaktadır. Telafer merkezinin tamamı Türkmen olmakla beraber, Rabia ve Zammar nahiyelerinde Araplar ve Kürtlerin de yaşadığı bilinmektedir. Telafer'in nüfus yapısının iç içe geçmiş yapısı, ortaya bir "Telaferlilik" kimliği çıkartmıştır. Telafer'de aşiretsel bir yapı hakim olmasına rağmen, her aşiretin içerisinde Şii,

Sünni ve hatta Aleviler mevcuttur. Ancak 2003'ten sonra bölgede yaşanan olaylar ve ABD'nin 2004 ve 2005'teki operasyonları bir dönem Telafer'in dengesini bozmuş olsa da Telafer eski dengesine kavuşmaya başlamıştır. Yaşanan olaylar Telafer'de nüfus değişikliklerine yol açmış, bazı aileler Telafer'den göç etmek zorunda kalmıştır. Operasyonların yoğun olduğu sırada Telafer'den çok sayıda ailenin göç ettiği bilinmektedir. Telafer'den göç eden ailelerin sayısı, ilçe merkezinde kurulan

göçmenlere ilişkin komisyona göre yaklaşık 4500'dür. Telafer'in aşiretsel yapısı dikkate alındığında en az 30 bin kişinin Telafer'in dışına çıktığı söylenebilir.

c.Diyala Vilayeti

Diyala Vilayeti, çoğunluğu Arap nüfus olmakla birlikte, Türkmenler ve Kürtlerin de yoğun olarak yaşadığı yerlerin başında gelmektedir. Diyala Vilayeti'nin merkezi

Bakuba'dır ve Hanekin, Kifri, Halis, Mukdadiye ve Baladruz olmak üzere 6 ilçeden oluşmaktadır. Ancak Kifri, Diyala'nın Süleymaniye il sınırında olması sebebiyle mevcut durumda Irak'ın kuzeyindeki bölgesel yönetimin kontrolündedir. Kifri'de yaklaşık 700 Türkmen ailesinin yaşadığı bilinmektedir.

Diyala'daki Türkmen Yerleşim Bölgeleri

Yerin Adı	İlçe
Aştöken Köyü	Kifri
Bakuba	Bakuba
Mendeli	Baladruz
Kazaniye	Baladruz
Baladruz	Baladruz
Adanaköy	Hanekin
Celeve	Hanekin
Kızlarbat	Hanekin
Karatepe	Kifri
Mukdadiye	Mukdadiye

Diyala Vilayeti, bir dönem direnişin merkezi sayılan Bakuba'yı bünyesinde bulundururken, Irak'ın kuzeyindeki bölgesel yönetimin özellikle Hanekin ve Kifri üzerindeki talepleri bölgesel çatışmaları körüklemektedir. Diğer taraftan Sünni nüfus çoğunluğuna rağmen Şii-Sünni çatışmasının da en yoğun yaşandığı bölgelerden biri olarak karşımıza çıkan Diyala'da Türkmenler, dağınık yaşamaları sebebiyle çatışma bölgelerinde arada kalmış ve çatışmaya taraf olmasalar bile doğrudan etkilenmiştir. Öte yandan Diyala'daki Bayat bölgesinde hatırı sayılır bir Türkmen nüfusu olmasına rağmen, bu bölgede yaşayan Türkmenlerin geçmiş dönemdeki rejimler tarafından, özellikle Saddam Hüseyin döneminde, Araplaştırdıkları söylenebilir. Diyala'da yaşayan Türkmen toplumunda aşiret bağlılığının yoğun olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum, Diyala'nın Arap çoğunluk nüfusa sahip olması ve aşiret yapısının Türkmenler üzerinde etkili olmasıyla açıklanabilir.

d.Selahaddin Vilayeti

Bağdat'ın kuzeyindeki Selahattin Vilayetine bağlı Beyci, Tikrit, Dor, Balad, Şirgat, Samarra, Duceyl, Tartar ve Tuzhurmatu olmak üzere 9 ilçe bulunmaktadır. Selahattin'de yaşayan Türkmenlerin en önemli yerleşim yeri Tuzhurmatu ilçesidir. Türkmenler, Tuzhurmatu Merkez ile birlikte, Amirli ve Süleyman Bey Nahiyesi sınırlarındaki köylerde yaşamaktadır.

Tuzhurmatu'daki Türkmen Yerleşim Yerleri

Tuzhurmatu Merkez ve Bağlı Köyler
Merkez
Şahseven Köyü
Yengice Köyü
Süleyman Bey Nahiyesi
Köküz Köyü
Hasadarlı Köyü
Muratlı Köyü
Amirli Nahiyesi
Amirli Merkez
Karanaz Köyü
Biravcılı Köyü
Çardaklı Köyü
Bastamlı Köyü
Abbut Köyü

e.Bağdat Vilayeti

Bağdat, 1534 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın Safevi hakimiyetine son vermesiyle birlikte, 1918'e kadar Türk hakimiyeti altında bulunmuş ve bu nedenle çok sayıda Türk Bağdat'a yerleşmiştir. 1918'den sonra da Irak devleti içerisinde görev almış çok sayıda Türkmen Bağdat'ı yurt edinmiş ve burada kalmıştır. Günümüzde Türkmenlerin daha çok Azamiye bölgesinde yaşadıkları bilinmektedir. Ancak Bağdat'ın hemen her bölgesinde yaşayan Türkmen ailesinin varlığından söz edilebilir. Bağdat'taki Türkmen sayısı yüz binlerle ifade edilirken, bugün birçoğunun etnik kimliği

kaybederek, Araplaştığı bilinmektedir. Zira tarihe bakıldığında Irak'taki ilk Türkmen kuruluşu olan Kardeşlik Ocağı'nın 1960 senesinde Bağdat'ta kurulduğu görülmektedir. Ancak Bağdat'ın başkent olması, Saddam Hüseyin'in baskısı, hakim dilin Arapça olması gibi sebepler nedeniyle, Türkmenlerin öncelikle dillerini sonra da kimliklerini kaybettikleri görülmektedir. Yine de 2010 seçimlerinde Bağdat'ta Türkmen adayların aldıkları oy sayısına göre bir hesaplama yapıldığında, etnik kimliklerini koruyan 20 bin civarında bir Türkmen potansiyelinden söz etmek mümkündür.

f.Erbil Vilayeti

Erbil Vilayeti, Irak'ın kuzeyindeki bölgesel yönetimin sınırları dahilinde olmasına rağmen hatırı sayılır oranda Türkmenlerin yaşadığı bir şehirdir. Türkmenlerin özellikle Erbil şehir merkezinde yaşadığı, 2006 yılına kadar Erbil Kalesindeki 3 mahallede (Tophane, Tekke ve Saray Mahalleleri) yaklaşık 700 evin tamamında Türkmenlerin ikamet ettiği ve 1990'lara kadar Erbil'in şehir merkezindeki en kalabalık nüfusu Türkmenlerin oluşturduğu bilinmektedir. Ancak Saddam Hüseyin'in Irak'ın kuzeyine yönelik yapmış olduğu operasyonların ardından sınır köylerinin vurulmasıyla birlikte Erbil'in köylerindeki nüfus Erbil şehir merkezine göç etmiştir. Bu kapsamda özellikle 1996'da KDP ve KYB arasındaki çatışma sonucu Erbil'in KDP kontrolüne geçmesinin ardından Erbil şehir merkezindeki Kürt nüfusun arttığı ifade edilebilir.

2006 yılında Erbil Kalesinin tamamen boşaltılarak, ikametinin kaldırıldığı ve kalenin boşaltılmasının ardından Türkmenlerin Erbil şehir merkezinin çeşitli mahallelerine dağıldığı söylenebilir. Erbil'deki Türkmen nüfusunun 300 bine yakın olduğu tahmin edilmektedir. Kalenin boşaltılmasının ardından Türkmenlerin toplu olarak yaşadığı büyük bir mahallenin kalmadığı bilinmektedir. Türkmenlerin daha çok kalenin etrafında olan Tacı, Mareke ve Üç

Tak Mahallelerinde yoğun olarak yaşadıkları görülmektedir. Erbil'in özellikle son yıllarda önemli bir gelişim göstermesi ve buna paralel olarak şehir hayatının pahalılaşmasıyla birlikte, gelir seviyesi genel olarak düşük olan Türkmenlerin şehir merkezinin dışına çıktığı bilinmektedir. Türkmenleri, Erbil'deki şehir hayatının bütününde görmek mümkündür. Türkmen, parlamento dahil IKBY'deki siyasi kurumların içerisinde de yer almaktadır

2. IRAK'TA TÜRKMEN BÖLGELERİNİN DURUMU

a.Kerkük ve Çevresinde Türkmen Bölgelerinin Durumu

İŞİD, Musul'u ele geçirdikten sonra Kerkük'e yönelik de bir saldırı başlatmış ve Kerkük vilayetinin güney ve güneybatı bölgelerinde özellikle Sünni Arapların yaşadığı bölgelerde etkinlik sağlamıştır. Zira Kerkük'te nüfusunun neredeyse tamamını Sünni Arapların oluşturduğu Havice ilçesi İŞİD'in Musul operasyonu öncesinde de örgütün etkisi altındayken, Havice ve Kerkük arasındaki Abbasiye, Zap, Riyaz gibi nahiye ve köyler de İŞİD'in tam anlamıyla kontrolü altına girmiştir. Ayrıca Kerkük'ün güneybatısından güneyine doğru geçildiğinde özellikle Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı Beşir köyü de İŞİD'in işgali altına girmiş ve Tazehurmatu, Dakuk gibi Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı yerler ana çatışma hattı olarak ortaya çıkmıştır. Dakuk çevresindeki köylerin büyük kısmı İŞİD'in eline geçerken, Kerkük-Tikrit yolu üzerinde bulunan ve Kerkük'e sadece 8-10 km uzaklıkta bulunan Molla Abdulla bölgesine kadar yaklaşan İŞİD, zaman zaman buradan Kerkük'ün şehir merkezine doğru saldırılar yapmış, ancak Kerkük merkeze girememiştir. Buna rağmen İŞİD bir gece içerisinde ani bir baskınla Molla Abdulla, Mektep Halit, Meryembeg ve Tel El Verd köylerini ele geçirmiştir. Mevcut durum itibarıyla İŞİD halen Kerkük vilayetinin yaklaşık üçte birini kontrol ederken, Kerkük'ün güneyinden itibaren güneybatı, batı ve hatta kuzeybatısına doğru Kerkük şehir merkezinden 12-15 km uzaklıkta bir çatışma hattı ortaya çıkmıştır.

2003'ten sonra Kürt grupların yoğun baskısı ile karşı karşıya kalan Kerkük, İŞİD'in Musul'a girmesinden sonra, Irak Ordusu'nun kenti tamamen terk etmesiyle birlikte, Kürt partilere bağlı asayiş güçleri ve peşmergeler tarafından denetim altına alınmıştır. Kerkük şehir merkezindeki gü-

venlik yerel (Kerkük) polis ve Kürt partilere bağlı asayiş güçleri tarafından sağlanırken, şehrin çevresi büyük oranda peşmergeler tarafından kontrol altına alınmıştır. Bununla birlikte Kerkük'ün Sünni Arapların yaşadığı Havice ilçesi ile bu ilçeye bağlı nahiye ve köylerin büyük bölümü İŞİD'in kontrolüne geçmiştir. Mevcut durum itibarıyla de Havice ilçesi halen İŞİD'in kontrolündedir. Öte yandan Kerkük'ün diğer ilçeleri olan Dakuk ve Dibis'te peşmergelerin ağırlıklı kontrolü bulunurken, Dakuk'ta Haşdi Şaabi'nin de etkinliğinden bahsetmek mümkündür. Bunun yanı sıra terör örgütü PKK mensuplarının da İŞİD'e karşı peşmergelere yardım etmek bahanesiyle başta Dakuk olmak üzere, Kerkük çevresinde özellikle Süleymaniye yolu üzerindeki Kara İncir, Çemçemal gibi bölgelere konuşlandığı bilinmektedir.

Amirli-Kerkük arasındaki bölgede yaşayan Türkmen halkının çoğunluğunun Şii olması ve bu bölgelerin İŞİD'le mücadele açısından son derece stratejik noktaları barındırması, özellikle Haşdi Şaabi ve Şii milis güçlerin Türkmenlere destek vermesine sebep olmuştur. Bazı Türkmen yerleşimlerinde Haşdi Şaabi ile geliştirilen işbirliği yoluyla bölgelerini korumakta başarı elde edilmiştir. Örneğin, İŞİD sonrası dönemde Haşdi Şaabi bünyesinde kurulan ve 16. Liva olarak bilinen Türkmen birliği, Kerkük ve çevresinde İŞİD'le mücadelenin önemli bir parçası ve gücü olmuştur. 16. Liva'ya bağlı 6 birlik, Kerkük merkez ilçeye bağlı Tazehurmatu ve Beşir Köyü, Dakuk, Tuzhurmatu, Karatepe ve Tisin birlikleri olarak görev yapmaktadır. Bu birliklerin tamamı isimleri ifade edilen yerleşim yerlerinin Türkmen halkından oluşmakta, İŞİD'e karşı kendi bölgelerini korumaya çalışmaktadır. Mevcut durum itibarıyla Dakuk etrafındaki köylerin büyük bölümü İŞİD'den temizlenmiştir. Ayrıca yaklaşık iki yıl İŞİD'in elinde kalan

Beşir Köyü de birkaç başarısız girişimin ardından uluslararası koalisyon güçlerinin desteği ve Haşdi Şaabi ile peşmergelerin ortak operasyonu sonucu IŞİD'den temizlenmiştir. Ancak halen IŞİD'in Beşir Köyü ve Tazehurmatu nahiyesine yönelik saldırıları devam etmektedir. Hatta IŞİD Beşir elinde olduğu dönemde Tazehurmatu'ya kimyasal silahlarla dahi saldırı yapmıştır. IŞİD, Mart 2016'da Tazehurmatu nahiyesine, üç gün içerisinde, iki yüzden fazla havan ve katyuşa füzesi atmıştır. Saldırıların büyük kısmı cephe hattına yönelik olmakla birlikte, sivililerin yaşadığı alanla-

ra da havan ve füze atıldığı bilinmektedir. Bununla birlikte IŞİD tarafından yapılan bu saldırılarda klor ve hardal gazı kullanıldığı tespit edilmiş ve etkilenen sivililer hastane ve sağlık kuruluşlarında tedavi altına alınmıştır. Tamamı Türkmen olan yaklaşık 40 bin nüfusun bulunduğu Tazehurmatu'da, yaklaşık 7 bin kişinin IŞİD'in kimyasal saldırılarından etkilendiği bilinmektedir. Durumu ağır olan 105 ağır yaralı Türkiye'ye getirilerek tedavi ettirilmiştir. Durumu ağır olan 167 Türkmen üç farklı dönemde Türkiye'ye getirilerek tedavi ettirilmiştir. Kerkük'teki IŞİD tehdidinin devam ettiği,

Tazehurmatu'da Kimyasal Saldırı

Nüfus:	Yaklaşık 40 bin (Tamamı Türkmen)
Tarih:	7-9 Mart 2016
Saldırı Yapan:	IŞİD
Atılan Roket, Katyüsha ve Havan Sayısı:	200'den Fazla
Kullanılan Kimyasal Maddeler:	Klor ve Hardal Gazı
Etkilenen İnsan Sayısı:	6 Bin 900
Türkiye'de Tedavi Edilen Ağır Hasta Sayısı:	167

17 Ekim 2016 tarihinde başlatılan Musul operasyonunun hemen ardından 21 Ekim 2016 tarihinde IŞİD'in Kerkük'e yaptığı ani baskınla bir kez daha kendini göstermiştir. IŞİD, tüm gözler Musul'a çevrilmişken, yaklaşık 100 kişiyle Kerkük'te silahlı eyleme kalkışmış ve kısa süreli de olsa Kerkük'ün bazı mahallelerinde kontrol sağlamıştır. IŞİD teröristlerinin bir kısmının IŞİD'in elinde olan Havice ilçesinden şehre sızdığı ve Kerkük'teki uyuyan hücreleri harekete geçirdiği söylenmektedir. IŞİD teröristleri

camilerden, kreşlerden ve evlerden insanları rehin almıştır. Kerkük'ün en yüksek binalarını da işgal eden IŞİD teröristleri, bu binalara keskin nişancıları yerleştirmiştir. Nitekim Türkmeneli TV Haber Müdürü Ahmet Hacıoğlu, IŞİD'in keskin nişancıları tarafından açılan ateş sonucu hayatını kaybetmiştir. IŞİD'in 3 intihar bombacısı, Kerkük'ün Dibis ilçesinde İranlı Sunir firması tarafından genişletilen enerji tesisine saldırmış, 12 Iraklı idareci ve 4 İranlı işçiyi öldürmüştür. Kerkük'ün güvenliğini sağla-

yan polis güçleri, Kürt partilere bağlı asayiş güçleri ve peşmergeler, Kerkük'teki İŞİD saldırısına karşı 2 gün süren bir mücadele vermiştir. Kerkük'teki peşmergelere ek olarak KYB Genel Sekreter Yardımcısı Kosrat Resul'un önderliğinde peşmerge özel timleri de Kerkük'e girmiştir. Bununla birlikte Haşdi Şaabi'ye bağlı Türkmen birlikleri de Kerkük'e güvenlik noktaları oluşturmuştur. Kerkük'teki İŞİD saldırısının kontrol altına alınmasının ardından, İŞİD'in uyuyan hücrelerine yönelik de operasyonlar yapılmıştır. Buna rağmen Kerkük'teki İŞİD saldırısı ciddi sivil kayıplarına ve yaralanmalarına yol açmıştır. Kerkük'teki İŞİD saldırılarında 100'den fazla kişi hayatını kaybederken, 250'ye yakın kişi de yaralanmıştır.

Öte yandan, Irak Hava Kuvvetlerine bağlı olduğu tespit edilen bir uçak da Dakuk'taki Türkmenlere ait İlhanlı Hüseyinisi'nde taziye merasimi yapan kadınları bombalamış ve bunun sonucunda 17 kişi hayatını kaybederken, 30'dan fazla kişi de yaralanmıştır. Dakuk'taki bu olay sonrasında Türkmen Milletvekili Niyazi Mimaroglu'nun başkanlığında bir soruşturma heyeti kurulmuştur. Mimaroglu, olaya ilişkin yaptığı Iraklı bazı güvenlik yetkililerinin konuşmaktan kaçındığını söyleyerek, olaya ilişkin şüpheler olduğunu ortaya koymuştur. Irak Başbakanı Haydar El-Abadi de olaya ilişkin yaptığı açıklamada, Irak uçaklarının eski ve pilotların yorgun olduğunu ifade ederek, Musul'a operasyona giden uçağın yanlışlıkla vurduğunu, böyle olayların yaşanabileceğini söylemiştir. Sorumsuz bir açıklama yapan Abadi, Türkmenleri görmezden gelme politikasını sürdürmüştür. Dakuk-Musul arasındaki uzaklığın yaklaşık 200 km olduğu düşünüldüğünde, Abadi'nin açıklamaları anlamsız kalmakta, bu olayın Türkmenler üzerine uygulanan "yok etme" politikasının devamı olarak ele almak mümkündür.

Halen İŞİD, Beşir Köyü'ne sürekli saldırı düzenleyerek, Kerkük'ü tehdit etmektedir. Nitekim Beşir-Kerkük arasında yaklaşık 20 km'lik bir mesafe bulunmaktadır. İŞİD'in bu bölge üzerinden Tazehurmatu'ya sürekli olarak saldırması, Türkmenleri bir katliam riskiyle karşı karşıya bırakırken, Kerkük'teki İŞİD tehdidini de arttırmaktadır. Zira Tazehurmatu, İŞİD ve Kerkük arasındaki direnç noktasıdır. Tazehurmatu'nun İŞİD tara-

findan düşürülmesi durumunda, İŞİD'in Kerkük'e girmesi isten bile değildir. Aynı zamanda Tazehurmatu'nun İŞİD'in eline geçmesi durumunda Kerkük-Bağdat yolunun yeniden kapanması ve İŞİD'in etkinlik alanının yeniden kuzey-güney boylamında genişleme ihtimali oldukça yüksektir. Bu durum Irak'ta gittikçe gerileyen İŞİD'in yeniden zemin kazanmasına yol açacağı gibi, İŞİD'le mücadele sürecini sektete uğratabilecektir. Bununla birlikte, Tazehurmatu'da bir elektrik dağıtım santrali bulunmasının yanı sıra, Tazehurmatu'nun hemen dışındayken bir doğalgaz istasyonu yer almaktadır. İŞİD'in bu iki enerji hattını ele geçirmesi ya da bu enerji hatlarına saldırı düzenlemesi durumunda Kerkük ve çevresi için büyük bir yıkım ve felaketin ortaya çıkması muhtemeldir. Bu nedenle Tazehurmatu'nun ayakta tutulması ve İŞİD'in bertaraf edilmesi, İŞİD'le mücadele süreci ve ülkedeki terörün bitirilmesi açısından da son derece önemlidir.

b.Tuzhurmatu ve Çevresinin Durumu

Tuzhurmatu ise Türkmen, Arap ve Kürtlerin bir arada yaşadığı yaklaşık 180 bin nüfuslu bir ilçedir. İlçe merkeziyle birlikte Amirli, Bastamlı, Süleyman Beg, Kadir Kerem ve Yengice nahiyelerinden oluşmaktadır. Amirli, Bastamlı ve Yengice nahiyelerinin nüfusu neredeyse tamamen Türkmenlerden oluşurken, Tuzhurmatu merkezde ise Türkmen nüfus Arap ve Kürtlerden fazladır. Selahattin'e bağlı olsa da Tuzhurmatu halkı kendini hiçbir zaman Selahattin'e ait hissetmemiştir. Çünkü 1976'ya kadar Tuzhurmatu, Kerkük'e bağlı bir vilayet olarak kalmış, daha sonra Selahattin (Tikrit) vilayetine oluşturulmasıyla bu vilayete bağlanmıştır. Ancak Tuzhurmatu ve Kerkük halkı arasındaki akrabalık ilişkileri ve coğrafi yakınlık sayesinde Kerkük ile Tuzhurmatu arasındaki bağ kopmadan devam etmiştir. 1976'da Saddam rejiminin Tuzhurmatu ilçesinde gerçekleştirdiği sınır değişikliği nedeniyle halen idari problemler yaşanmaktadır.

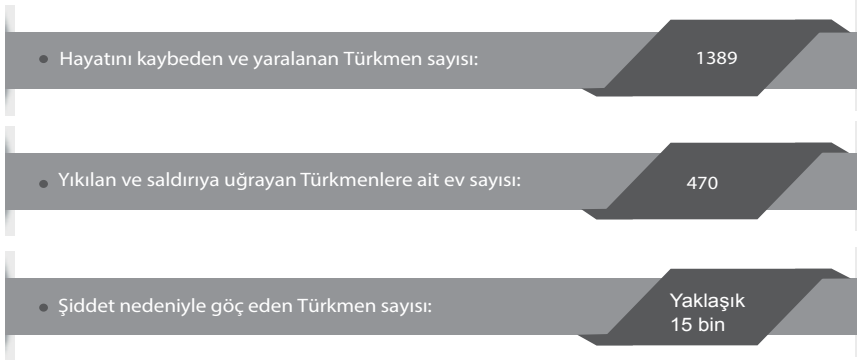
Tuzhurmatu-Kerkük Yolu'nun tamamı Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) kontrolündeyken, İŞİD'in bölgede etkili olmasından sonra Haşdi Şaabi'nin etkinliği

artmıştır. Ancak yine bu yol üzerinde peş-mergeler varlığını korumaktadır.

Öte yandan, Tuzhurmatu-Tikrit Yolu üzerinde de Hemrin sıradağlarına kadar kontrol noktaları Kürt grupların hakimiyetindedir. Hemrin sıradağları fiili Kürt hakimiyetinin jeopolitik sınırları niteliğine bürünmüştür. Tuzhurmatu'nun doğusunda da Hemrin Dağları'nın devamı bulunmaktadır. Dağların hemen arka tarafı Süleymaniye sınırır. Bu nedenle

yetindedir. Hemrin sıradağları fiili Kürt hakimiyetinin jeopolitik sınırları niteliğine bürünmüştür. Tuzhurmatu'nun doğusunda da Hemrin Dağları'nın devamı bulunmaktadır. Dağların hemen arka tarafı Süleymaniye sınırır. Bu nedenle

2003-2015 Yılları Arasında Tuzhurmatu'da Şiddet

Not: İnfografikte yer alan rakamlar Türkmen Kurtarma Örgütü tarafından verilmiştir.

Tuzhurmatu'nun doğusu da Kürt nüfusun yoğun olduğu bölgelerdir. Ayrıca Tuzhurmatu, Saddam rejiminin Araplaştırma politikasından en ciddi zararı gören yerleşimlerden biridir. Pek çok Türkmen'in mülkü elinden alınırken, Türkmenlerin zorla göç ettirildiği bilinmektedir. Diğer taraftan özellikle 2003'ten sonra IKB'nin bazı Kürt aileleri para karşılığında Tuzhurmatu'ya göç ettirdiği söylenmektedir. Ancak Kürtlerin organize bir biçimde sistematik bir yıldırma politikası izlediklerini söylemek yanlıştır. Zira Tuzhurmatu'ya göç ettirilen Kürt ailelerin de Kürt gruplar tarafından verilen sözler tutulmadığı için, politik bir duruş sergilemedikleri ve hatta bazılarının yaşadıkları yerlere geri döndükleri belirtilmektedir.

2003'te Kürt grupların Kerkük'e girişi-ne karşı ilk ve büyük Türkmen ayaklanmalarının yapıldığı yer olması sebebiyle Tuzhurmatu'nun Türkmenler için ayrı bir önemi vardır. IŞİD'in Musul saldırısı son-

rası kapanan Kerkük-Bağdat yolu üzerinde bulunan ve çok stratejik bir konuma sahip Tuzhurmatu'da Türkmenler önemli bir direniş sergilemiştir. 2011'den bu yana sistematik terör saldırılarının hedefi olan Tuzhurmatu'daki Türkmenler ayakta kalmayı başarmıştır.

IŞİD'in Musul'u ele geçirmesinin ardından Tikrit'te de kontrol sağlamasıyla, IŞİD'in Tuzhurmatu'ya yönelik baskısı artmıştır. Tuzhurmatu'ya bağlı olan ve "Bayat Obası" olarak bilinen Türkmen yerleşimleri Yengice, Bastamlı, Köküz, Murath, Karanaz, Biravçılı, Süleymanbeg, Hasadarlı ve Çardaklı gibi nahiye ve köylerin yanı sıra Bir Ahmet, Abbud, Zengili gibi karma Arap ve Türkmenlerin yaşadığı köyler de IŞİD tarafından işgal edilerek göçe, soykırım, yağma, hırsızlık ve yıkıma maruz kalmış, bu bölgede yaşayan Türkmenlerin büyük bölümü Kerkük'e göç etmiştir. Yengice ve Bastamlı'da yaşayan bazı Türkmen aşiret-

Tuzhurmatu'da Türkmen-Kürt Çatışması**12-15 Kasım 2015****23-25 Nisan 2016**

Not: İnfografikte yer alan rakamlar Türkmen Kurtarma Örgütü tarafından verilmiştir.

lerinin IŞİD'e destek vermesi, Türkmenler arasında ciddi bir rahatsızlığa yol açmıştır.

Tuzhurmatu'daki yoğun baskıya rağmen Türkmenler ayakta kalabilmiştir. Tuzhurmatu'ya bağlı Amirli'deki Türkmen direnişi uluslararası kamuoyunun dahi dikkatini çekmiştir. IŞİD, 86 gün boyunca Amirli'yi abluka altına almasına rağmen düşürememiştir. Amirli'de, ancak IŞİD ablukasının Haşdi Şaabi ve Şii milis grupların yardımıyla kırılması sonrası Kerkük-Bağdat yolu kullanıma açılabilmiştir. Aynı şekilde, IŞİD, Tuzhurmatu'ya da pek çok kez saldırılar düzenlediyse de ele geçirmeyi başaramamıştır. Amirli-Kerkük arasındaki bölgede yaşayan Türkmen halkının çoğunluğunun Şii olması ve bu bölgelerin IŞİD'le mücadele açısından son derece stratejik noktaları barındırması, özellikle Haşdi Şaabi ve Şii milis güçlerin Türkmenlere destek vermesine sebep olmuş, Türkmenler de bu sayede bölgelerini korumayı başaramamıştır.

Tuzhurmatu, IŞİD'den korunmasına rağmen, şehirdeki gerginlik devam etmektedir. Tuzhurmatu üzerinde 2003'ten beri baskı kuran Kürt gruplar ve Haşdi Şaabi arasında 2015 yılından beri çatışmalar aralıklarla devam etmektedir. İlk bakışta peşmergeler ve Haşdi Şaabi arasındaki çatışma gibi görünmekle birlikte, Tuzhurmatu'daki gelişmelerin birden fazla çatışma dinamiğini içerisinde barındırdığı görülmektedir. Görünüş itibarıyla peşmergeler ve Haşdi Şaabi arasındaki çatışmanın Tuzhurmatu dışında her iki gücün de birlikte IŞİD'e karşı savaştığı, Hanekin, Celevle, Kerkük'ün çevresi gibi noktalarda gerginlik yarattığı da görülmektedir. Haşdi Şaabi içerisinde Bedir Örgütü, Hizbullah, Asaib Ehlul Hak, Saray El-Selam gibi farklı milis grupları bulunmaktadır. Bununla birlikte, Tuzhurmatu'daki ateşkese rağmen dışarıdan peşmergelere ve Haşdi Şaabi'ye bağlı güçlerin Tuzhurmatu'ya girdiği görülmektedir. Bu durum çatışmanın boyutunu da genişletecek niteliktedir.

Öte yandan Tuzhurmatu'daki çatışma, bir Kürt-Türkmen çatışması olarak da ifade edilebilir. Zira Tuzhurmatu'daki Haşdi Şaabi üyelerinin neredeyse tamamı Türkmenlerden oluşmaktadır. Bu nedenle daha önce de Tuzhurmatu'da karşı karşıya gelen Türkmenler ve Kürtler yeniden çatışma dinamiği içerisine girmiştir. Biri 12-15 Kasım 2015, diğeri 23-25 Nisan 2016 tarihlerinde olmak üzere Türkmen ve Kürtler arasında iki büyük çatışma yaşanmıştır. Bu çatışmalar sırasında toplamda 24 Türkmen sivil hayatını kaybederken, 85 Türkmen de yaralanmıştır. Ayrıca Türkmen evleri ve iş yerleri Kürtler tarafından yakılmış, askeri çatışma Tuzhurmatu'daki sosyal gerginliğe dönüşmüştür. Tuzhurmatu'da yaşanan Kürt-Türkmen gerginliğinin başta Kerkük olmak üzere Erbil'den Hanekin'e kadar Türkmenler ve Kürtlerin bir arada yaşadığı bütün coğrafyalara yansıma ihtimalini göz ardı etmek mümkün değildir.

Ayrıca Tuzhurmatu'nun Erbil ve Bağdat arasında yeni bir gerginlik noktası olarak ortaya çıkması da muhtemeldir. Halen Erbil ve Bağdat arasındaki başta bütçe olmak üzere pek çok konudaki anlaşmazlığın devam etmesi çatışma riskini arttıran bir diğer sebeptir. Tuzhurmatu'daki Haşdi Şaabi gücünün Irak merkezi hükümetini IKBY karşısında pozisyon almaya zorlaması muhtemeldir. Nitekim Bağdat'tan bir Haşdi Şaabi ekibinin Tuzhurmatu'da olduğu bilinmektedir. Bu durum çatışmadaki aktörlerin de artmasını beraberinde getirmektedir. Zira Tuzhurmatu'daki yerel güçler arasında başlayan çatışma, dışarıdan gelen güçlerin etkisiyle taraf aktörler açısından da genişlemektedir. Bu noktada terör örgütü PKK üyelerinin de peşmergelere yardım etmek amacıyla Tuzhurmatu'da olduğu ve Türkmen sivilleri hedef alan eylemlerde bulunduğu bilinmektedir.

Son olarak Tuzhurmatu'daki çatışmaların bu bölgede daha önce etkili olan ve zaman zaman eylemler gerçekleştiren IŞİD'in yeniden bölgede etkin olmasına zemin hazırlayabileceği endişesi devam etmektedir. Böyle bir durumun ortaya çıkmasının IŞİD'le mücadelenin bütüncül stratejisine olumsuz biçimde yansısı muhtemeldir.

Tuzhurmatu'da çatışan tarafların, çatışmanın derinleşmesini engelleme ve daha fazla genişlemesinin önünü geçilmesi için sorumlu davranması gerekmektedir. Çatışmanın yayılması IŞİD'e karşı mücadeleyi sektire uğratacağı gibi, sivil halka zarar verdiği/vereceği için ciddi bir insani krize de neden olacaktır. Nitekim daha önce de ifade edildiği gibi, özellikle Türkmenler bu çatışmadan en fazla zarar gören taraftır. Türkmen evleri ve işyerleri yakılmakta, Türkmen siviller keskin nişancılar tarafından hedef alınmakta veya Türkmenler kaçırılmaktadır. Ancak Tuzhurmatu'da yaşayan Türkmenler, yıllardır terörle mücadele etmekte ve kimliklerini, varlıklarını korumaktadır. Bu nedenle Tuzhurmatu ya da Kerkük gibi bölgeler üzerinde Kürt siyasi ve silahlı gruplar tarafından atılan tek taraflı adımlarla bir sonuç alınmayacağı akıllarda tutulmalıdır. Bu adımların sivil halka zarar vermenin ötesine gitmediği de görülmektedir. Bu nedenle çatışan ya da çatışmayan, Irak merkezi hükümeti ya da IKBY, ITC, Kürt partiler ya da Haşdi Şaabi farketmeksizin bütün tarafların sorumlu davranması gerektiği ve siyasi uzlaşma yoluyla sorunlara çözüm bulmasının en doğru yol olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

c.Diyala'da Türkmen Bölgelerinin Durumu

En eski Türkmen yerleşim bölgelerinden biri olan Diyala, IŞİD'in etkili olduğu bölgelerden biri olmuştur. IŞİD'in özellikle Diyala'nın Samarra bölgesinde Şiiler için kutsal sayılan ve daha önce 2006'daki mezhep savaşını başlatan olay olarak simgeleşen Askeriye (İmam El-Asker) Türbesi'ne yönelmesiyle Diyala'da yoğun bir savaş yaşanmıştır. Bu süreçte Diyala'da Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı Karatepe, Celevle (Karagan), Sadiye (Kızlarbat), Kordere, Mansuriye (Adanaköy), Mukdadiye, Hanekin, Mendeli ve Bakuba'da da IŞİD etkisi görülmüştür. Hatta IŞİD Türkmenlerin yaşadığı bu bölgelerden Sadiye, Mansuriye ve Celevle'yi tamamen kontrol altına almıştır. Sadiye'de yaşayan Türkmenler, IŞİD'in bu bölgeyi kontrol altına almasıyla birlikte, Hanekin, Bakuba, Kalar, Süleymaniye ve Kerkük'e kaçarken, Mansuriye'deki

Türkmenler ise Karatepe'ye göç etmiştir. Mansuriye'deki Türkmen nüfusu Sünni olmasına rağmen, Şii Türkmenlerin yaşadığı Karatepe'ye sığınmaları, Türkmenlerde mezhepsel ayrımın olmadığını önemli bir göstergesi olmuştur. Karatepe'li Türkmenler, Mansuriye'den gelen akrabalarına kapılarını açarak Türkmenlerin milli kimliklerini ön planda tuttuklarını göstermiştir.

İŞİD, Tuzhurmatu'nun güneyinde yer alan ve nüfusunun çok büyük bölümünü Türkmenlerin oluşturduğu Karatepe'ye de yoğun bir şekilde saldırı yapmış olsa da Karatepe'deki Türkmen direnişi sayesinde bu bölgeyi el geçirmeyi başaramamıştır. Karatepe'deki Türkmenler, Haşdi Şaabi bünyesinde 350-400 kişilik bir birlik oluşturarak, Karatepe'nin korunması sağlamıştır. Ancak bu güç Karatepe'nin merkezini korurken, peşmerge de etraf korumasını üstlenmiş ve uzun süredir IKBY'nin hedefinde olan Karatepe'de peşmergeler denetim sağlamıştır. İŞİD saldırısı nedeniyle Karatepe halkının bir kısmının da buradan başta Kerkük olmak üzere çevre bölgelere göç ettiği, İŞİD saldırılarının püskürtülmesinden sonra göç eden halkın geri döndüğü bilinmektedir.

Öte yandan İŞİD, Hanekin'i ele geçirmek için pek çok kez saldırı düzenlemiştir. Celevle'yi ele geçirdikten sonra Hanekin'e yönelen İŞİD, burada peşmergenin direnişiyle karşılaşmış ve Hanekin'e girmeyi başaramamıştır. Irak'ta IKBY ve merkezi hükümet arasındaki tartışmalı bölgeler içerisinde yer alan Hanekin'e ek peşmergeler sevk edilerek buranın savunulması, buradaki denetim tamamen peşmergenin eline geçmesini beraberinde getirmiştir. Irak ordusu ya da Haşdi Şaabi güçlerinin Hanekin'e girmesine izin verilmezken, zaman zaman peşmergeler ve Haşdi Şaabi güçleri arasında çatışmalar yaşanmıştır.

IKBY, bölgedeki İŞİD varlığını öne sürerek, İŞİD saldırılarının engellenmesi amacıyla, Diyala etrafında "hendek kazma" stratejisini uygulamaya başlamış ve böylece tartışmalı bölgelerde tam kontrol sağlama ve fiili sınır oluşturma yoluna gitmiştir. IKBY tarafından, Diyala'nın en doğusunda Hanekin'den başlayarak güneybatı yö-

nünde Celevle'yi içerisine aldıktan sonra kuzeybatı yönünde bulunan Karatepe ve Tuzhurmatu'yu da içerisine alacak şekilde Kerkük'e kadar uzanan bir hendek kazılmıştır. Kazılan hendek ile IKBY'nin resmi sınırları (Erbil, Süleymaniye, Duhok) arasında kalan Diyala'ya bağlı bölgelerde (Hanekin, Celevle, Karatepe) peşmerge tam denetim sağlamıştır. Diğer taraftan Sadiye, Mansuriye, Mukdadiye, Kazaniye ve Mendeli'de ise Haşdi Şaabi'nin kontrol ve denetiminden bahsetmek mümkündür. Bu noktada Diyala'da özellikle Türkmenlerin yaşadığı coğrafyanın peşmerge ve Haşdi Şaabi arasında paylaşıldığını söylemek yerinde olacaktır.

Mevcut durum itibarıyla Diyala'da İŞİD'in elindeki bütün yerleşim yerleri Haşdi Şaabi, peşmergeler ya da Irak Ordusu tarafından kontrol altına alınmıştır. Türkmen bölgeleri olan Mansuriye, Sadiye ve Celevle'ye geri dönüşler başlamıştır. Ancak savaşın getirdiği yıkım nedeniyle pek çok ev kullanılamaz hale gelmiştir. Bu nedenle ciddi bir insani kriz yaşandığı ve günlük ihtiyaç malzemeleri eksikliğinin had yaşandığı bilinmektedir.

d.Musul ve Telafer'de Türkmenlerin Durumu

Irak'ta sadece Türkmenlerin yaşadığı en büyük yerleşim yeri olan Telafer, Musul'la aynı kaderi paylaşmıştır. Musul'un İŞİD'in eline geçmesiyle eş zamanlı olarak Telafer de İŞİD işgali altında kalmıştır. İlçe merkezinde yaşayan yaklaşık 230 binlik nüfusun yanı sıra Telafer'e bağlı başta İyaziye ve Muhallebiye olmak üzere çevre köy ve nahiyelerdeki Türkmen nüfusu da şehri terk etmek zorunda kalmıştır. Telafer'deki Türkmenler önce Sincar ve Duhok kırsalına doğru kaçmıştır. Kısa bir süre Sincar'da kalan Telaferli Türkmenler, İŞİD'in Sincar'a da saldırması sonrasında Duhok ve Erbil'e yönelmiştir. Ancak Telaferli Türkmenler, IKBY'nin sert tutumuyla karşılaşmış ve Türkmenlerin Erbil'e girişine izin verilmemiş, çok sayıda Telaferli şehir girişlerindeki kontrol noktalarında günlerce bekletilmiştir. Şii Türkmenlerin büyük bölümü Nəcəf, Kerbela ve Hille başta olmak üzere Irak'ın güneyindeki vilayetlere göç etmek zorunda

kalırken, Sünni Türkmenlerin büyük bölümü ise Kerkük'e yerleşmiştir. Kerkük'ün dışındaki Yahyava'da AFAD, TİKA ve Türk Kızılayı'nın yardımlarıyla Telaferliler için bir kamp kurulmuştur. Bu kampta mevcut durum itibarıyla yaklaşık 1500 ailenin yaşadığı bilinmektedir. Ayrıca Telaferli Türkmenlerin bir kısmı da Duhok'taki kamplara yerleşmiştir. Bununla birlikte mevcut durum itibarıyla Suriye'den geçerek Türkiye'ye sığınan yaklaşık 52 bin kişilik bir Telaferli nüfustan bahsetmek mümkündür. Telafer'den kaçamayan ya da kaçma imkanı bulamayan bir kısım Telaferli de IŞİD'in zulmü altında yaşam mücadelesi vermektedir. Telafer'de kalan nüfusa ilişkin net ve kesin bir rakam bulunmamakla birlikte 10-15 bin Türkmen'in halen Telafer'de yaşadığı söylenmektedir.

Öte yandan Musul'daki Türkmen bölgeleri de IŞİD'in Musul'u ele geçirmesinden sonra yoğun bir baskı altında kalmıştır. Musul merkeze bağlı Reşidiye, Sellamiye, Karakoyun, Şerihan, Sadabavize, Fazliye, Hurzibat gibi köy ve mahallelerde yaşayan Türkmenlerin de büyük bölümü kenti terk etmiştir. Ayrıca Hamdaniye'ye bağlı Tezharap, Razkiye ve Tilkeyf'e bağlı Babnid de IŞİD'in eline geçmiştir. Mevcut durumda Telafer ve Musul'daki IŞİD kontrolü varlığını sürdürmektedir. Ancak Duhok'a çok yakın bir bölgede Tilkeyf'e bağlı Babnid Köyü, peşmerge tarafından IŞİD'den geri alınmıştır.

Bununla birlikte Telafer'den göç eden Türkmenlerin Telafer'in IŞİD'den kurtarılmasında rol oynaması beklenen silahlı oluşum kurdukları bilinmektedir. Haşdi Şaabi yapısı içerisinde yer alan Telaferli Şii Türkmenlerin yaklaşık 3500-4000 kişilik bir güç kurdukları, bu gücün Haşdi Şaabi ile birlikte diğer bölgelerdeki IŞİD'le mücadeleye de katıldıkları bilinmektedir. Ayrıca Musul'da Başika'da kurulan ve Türkiye'nin yerel güçlere eğitim verdiği kampta da yaklaşık 500 Türkmenin eğitim aldığı söylenmektedir. 17 Ekim 2016 tarihi itibarıyla Musul operasyonu başlamıştır. Musul'un doğusundan peşmergeler, Musul'un güneyinden Irak ordusu, Musul'daki IŞİD varlığını bitirmek amacıyla ABD'nin öncülüğündeki koalisyon güçlerinin desteğiyle büyük bir operasyon başlatmıştır. Ayrıca peşmergeler ve

Irak ordusu, Musul'un güneydoğusunda ortak operasyonlar ortaya koymuştur. Ayrıca Türkmen savaşçıların da yer aldığı Haşdi Şaabi güçleri de Musul'un güney ve güneybatısından Telafer'e doğru IŞİD'e karşı operasyonlara başlamıştır. Özellikle Telafer'in IŞİD'den kurtarılması, Musul'daki Türkmen kimliği açısından önemli olacaktır. Burada kritik nokta, IŞİD sonrası süreçte Telafer'deki barışın nasıl sağlanacağıdır. Telafer'deki Şii ve Sünni Türkmenlerin bir araya gelebilmesi ve Telafer'de barış içerisinde yaşayabilmesi için de ulusal uzlaşma çabalarının üzerinde durulduğu söylenebilir.

e.IKBY'de Türkmenlerin Durumu

IŞİD'in Musul'u kontrol etmesinden sonraki gelişmeler, Irak'ın diğer bölgelerinde olduğu gibi, IKBY'yi de hem güvenlik hem de siyasi açıdan olumsuz yönde etkilemiştir. IKBY'ye bağlı peşmergeler IŞİD'le mücadele sürecinin doğrudan bir parçası olurken, IŞİD'le savaşın getirdiği ekonomik ve siyasi problemler IKBY'nin iç dengesini bozmuştur. IŞİD, Musul'u ele geçirdikten kısa bir süre sonra Erbil'e yönelmiş ve Erbil'e yaklaşık 20 km kala ancak durdurulabilmiştir. Bununla birlikte Süleymaniye'nin güneyinde bulunan ve Diyalâ'ya bağlı olan, ancak tartışmalı bölgeler kapsamında IKBY tarafından kontrol edilen Hanekin ve Celevle'de IŞİD tarafından saldırıya uğramış, hatta Celevle bir süre IŞİD'in kontrolünde kalmıştır. Daha sonra bu bölgeler IŞİD'den geri alınmıştır. IŞİD'in IKBY dışındaki Türkmen bölgelerine saldırmalarıyla özellikle Telafer'deki Türkmenlerin bir kısmı kontrollü olarak IKBY'de kurulan kamplara yerleştirilmiş olsa da büyük oranda Türkmenlerin IKBY'ye girişine izin verilmemiş, transit geçişleri dahi kısıtlanmıştır. Pek çok Türkmen ailesi günlerce, zor şartlar altında IKBY'ye girebilmek için özellikle Erbil ve Duhok'a girişlerde bulunan kontrol noktalarında beklemiştir. Türkmen yetkililerin ısrarları sonucunda Türkmenlerin geçişlerine izin verilmiş ve buradaki göçmen Türkmenler kontrollü olarak diğer bölgelere sevk edilmiştir. Telafer'deki Türkmen halkının bir kısmı hava ve karayoluyla Irak'ın güneyindeki bölgelere gönderilirken bir kısmı da Kerkük ve çevresine yerleştirilmiştir. Bu süreçte ITC önemli bir rol oynamıştır.

ITC, Türkmen ailelerin IKBY'den geçişi için kefil olmuş ve göçmenlerin koordinasyonunu sağlamıştır. Ayrıca başta Türk Kızılayı olmak üzere Türkmenlere gönderilen yardımların koordinasyonu ve dağıtımını konusunda da ITC Erbil İl Başkanlığı aktif olarak yer almıştır. Bununla birlikte IŞİD'in Musul'u ele geçirmesinden sonra Musul'daki faaliyetlerini durdurmak zorunda kalan ITC, Musul İl Başkanlığı'na ait bürosunu Duhok'ta açarak, Musul'a ilişkin faaliyetlerini IKBY üzerinden yürütmeye başlamıştır. Buradan Türkmen göçmenlerin durumuna ilişkin yapılan çalışmaların yanı sıra Musul İl Meclisi'nin faaliyetleri ve Musul'un IŞİD'den kurtarılmasına yönelik yapılacak olan operasyonun hazırlıkları konusunda ITC'nin aktif rol almaya çalıştığı görülmektedir.

Öte yandan IŞİD'in Musul'u ele geçirmesi sonrasında IKBY iç siyasetinin dengesi de bozulmuştur. Eylül 2013'te yapılan IKBY parlamento seçimlerinin ardından 9 gibi bir sürede kurulan IKBY hükümeti içerisindeki dengeler, 2013 Haziran ayında iki yıllığına uzatılan Mesut Barzani'nin IKBY başkanlığına ilişkin olarak sürenin dolmasıyla yeniden bozulmuştur. KYB, Goran ve Kürdistan İslami Birliği'nin öncülüğünde 22 Haziran 2015 tarihinde IKBY Parlamentosu'nda bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda, Mesut Barzani'nin başkanlık süresinin bir kez daha uzatılmaması ve yeni başkanının IKBY Parlamentosu tarafından seçilmesine yönelik ortak bir görüş açıklanmıştır. KDP ve Mesut Barzani, bu görüşü reddederek, toplantıyı boykot etmiş ve toplantıya KYB ve Goran'ın daveti üzerine İran ve ABD diplomatları başta olmak üzere yabancı ülke misyonlarının katılımı nedeniyle, bunu bir darbe girişimi olarak nitelendirmiştir. Bu toplantı sonrası IKBY'de gösteriler baş göstermiş ve KDP'nin IKBY Parlamento Başkanı Yusuf Muhammed Sadık'ın Erbil'e girişine izin vermemesi, IKBY'deki siyasi krizi derinleştirmiştir. Mevcut durum itibarıyla parlamento toplanmadığı gibi, KDP'li IKBY Başbakanı Necirvan Barzani de Goran'a ait hükümetteki dört bakanı görevinden azletmiştir. Siyasi krizin yanı sıra IKBY'deki ekonomik kriz de bölgedeki hayatı olumsuz yönde etkilemiş durumdadır. IKBY'deki memur maaşları-

nın son dört ayda ancak bir kez olmak üzere dörtte biri ödenebilmiştir.

Bu süreçte Türkmenler denge unsuru olarak hareket etmeye çalışmıştır. 111 kişilik IKBY Parlamentosu'nda 5 kişilik kotayla temsil edilen Türkmenler, IKBY'deki siyasi krizde taraf olmamış ve pozisyon almamıştır. Hükümet içerisinde sadece bir bakanla (Adalet Bakanlığı) temsil edilen Türkmenler, bölgedeki istikrarın devam etmesi yönünde hareket etmektedir. 2005'te bölgeden çekilen ancak 2011'de tekrar IKBY'de aktif siyasete başlayan, temsiliyet, siyasi geçmiş ve tecrübe açısından en büyük ve kapsamlı siyasi kuruluşu olan ITC, 2013'te parlamento seçimlerine katılmıştır. Seçimlerde Türkmenlere kota olarak tanınan 5 sandalyeden 1'ini (Aydın Maruf) kazanan ITC, yaptığı çalışmalarla IKBY siyasetinde etkin ve aktif bir aktör haline gelmeye başlamıştır. IKBY'deki siyasi paylaşım nedeniyle 1 milletvekilinin dahi önemli olduğu süreçte denge rolünü iyi oynayan ITC, IKBY'deki başkanlık meselesinin konuşulmasının zamanlamasının yanlış olduğu ve bölgedeki istikrarın devam etmesi yönündeki görüşünü pek çok kez açıklamıştır.

Ancak ITC'nin IKBY siyasetindeki aktif politikasına rağmen halen Türkmenlerin IKBY'de etkin bir konuma geldiğini söylemek yanlış olacaktır. IKBY'nin Türkmenlere yaklaşımında eksiklikler ve problemler bulunmaktadır. Örneğin, 2013'teki seçimlerden sonra Türkmenlerin hükümete katılması durumunda, IKBY Başbakanlığı'na bağlı olarak Türkmenlere bir müsteşarlık verilmesi ve Türkmen işlerinden sorumlu bir heyetin kurulması konusunda taahhütte bulunulmasına rağmen, bu konuda tek bir adım dahi atılmamıştır. Ayrıca IKBY'deki Türkmen eğitiminden sorumlu olan Türkmen Eğitimi Genel Müdürlüğü'ne de 2011'den bu yana halen bir atama yapılmamıştır. Türkmenler açısından 2013'ten sonraki en dikkat çekici gelişme, IKBY'deki belirli camilerde Türkmence hutbe verilmesine izin verilmiş olmasıdır. Bunun dışında IKBY içerisinde Türkmenlerin haklarına yönelik olumlu bir adım atılabildiğini söylemek mümkün değildir.

SONUÇ

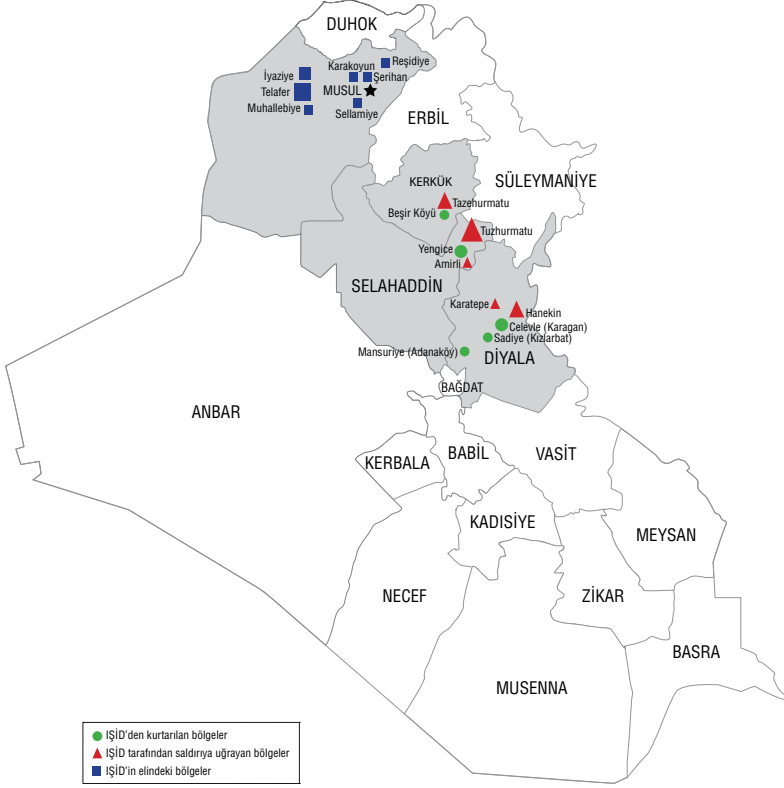
Görüldüğü gibi Türkmenler, Irak'ta IŞİD sonrası dönemde çok taraflı bir mücadele ve savaşla karşı karşıya kalmıştır. Bu noktada Türkmenlerin üç cepheli bir savaş yürüttüğü ve Irak'ta yaşam savaşı yürüttüğünü söylemek mümkündür. Türkmenler, IŞİD'le mücadelenin bir parçası haline gelirken, IŞİD'in ele geçirdiği Türkmen bölgelerinin birçoğu halen IŞİD'in saldırılarıyla karşı karşıyadır. Bununla birlikte Türkmenler, IŞİD'in elinde olmayan bölgeleri de IŞİD'den korumaya çalışmaktadır. Diğer taraftan Türkmenler, IKBY ve Irak merkezi hükümeti arasındaki mücadelenin de tam ortasında yer almaktadır. IKBY ve Irak merkezi hükümetinin hakimiyet mücadelesi verdiği alanlara bakıldığında, bu çekişme, çatışma ya da savaşın daha çok Türkmen yerleşimleri üzerinde yürütüldüğü görülecektir. Son olarak IŞİD'in kontrolünü genişletmesi sonrası Irak'ta iyice belirginleşen etnik ve mezhepsel çatışma da Türkmenlerin doğrudan içerisinde yer aldığı bir savaş olarak nitelendirilebilir.

IŞİD, 2014 Haziran'ında Musul'u tamamen kontrol altına almasının ardından hızlı bir biçimde yayılmasıyla Irak'ın kuzeyindeki pek çok bölgeyi ele geçirmiş, hatta Erbil'i tehdit eder noktaya gelmiştir. ABD ve Irak hava kuvvetlerinin yaptığı hava saldırıları sonrası Erbil'e girişi engellenen IŞİD, yine de Irak'ın kuzeyinde, özellikle Türkmenlerin yaşadığı pek çok bölgede, hakimiyet sağlamıştır. Halen IŞİD'in kontrol alanları ve IŞİD'le çatışma bölgelerine bakıldığında bunların genel itibarıyla Türkmenlerin yaşadığı coğrafyalar olduğu görülecektir. Irak'ın kuzeybatı ucundan başlayarak IŞİD'in kontrol ettiği, etkisinin bulunduğu ya da çatışma alanları haline gelen yerleşim birimlerine bakılırsa, Musul başta olmak üzere, Musul'a bağlı Telafer ve Sin-

car, Kerkük ve çevresindeki Dakuk, Dibis, Tazehurmatu, Tikrit'e bağlı olan Tuzhurmatu ile Tuzhurmatu'ya bağlı nahiye ve köyler, Diyal'a'ya bağlı Hanekin, Celevle, Mukdadiye, Mansuriye, Sadiye gibi yerleşim yerlerinin tamamının Türkmenlerin yaşam alanları olduğu görülecektir. Bu nedenle Türkmenler, Haziran 2014'ten bu yana IŞİD'le mücadele sürecinin doğrudan bir parçası olmuştur. Hatta 86 gün boyunca IŞİD'in ablukası altında kalan Tuzhurmatu'ya bağlı Amirli nahiyesinde yaşananlar dikkate alındığında, IŞİD'le savaşın dönüm noktalarının Türkmen coğrafyaları üzerinden gerçekleştiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim Irak'ın kuzey-güney eksenli ana ulaşım hattı olarak bilinen Kerkük-Bağdat yolu üzerindeki Amirli'de IŞİD ablukası kırıldıktan sonra IŞİD'in Tuzhurmatu çevresindeki etkinliği kırılmıştır. Tuzhurmatu çevresi IŞİD'den temizlendikten sonra Irak'ın kuzey-güney hattında güvenlik sağlanmaya başlanmış ve IŞİD'in Bağdat'ı kuzeyden tehdidinin önüne geçilmiştir. Bununla birlikte Kerkük çevresinin savunulmasında da Türkmenler önemli bir rol oynamıştır. Büyük bölümünü Şii milis grupların içerisinde yer aldığı Haşdi Şaabi yapılanması içerisinde yer alan Türkmenler, özellikle Kerkük'ün Dakuk ilçesine bağlı köylerin IŞİD'den geri alınması sürecinde peşmergelerle eş zamanlı olarak IŞİD'e karşı önemli kazanımlar elde etmiştir.

Ancak Türkmenler halen IŞİD'e karşı mücadele vermekte, Türkmen coğrafyalarının korunması ve IŞİD elindeki Türkmen yerleşimlerinin kurtarılması için çaba göstermektedir. Özellikle IŞİD'in ana merkezlerinden biri olarak ifade edilen Musul'a bağlı Telafer ilçesinin IŞİD'den kurtarılması, IŞİD'le savaşın seyrinde önemli bir adım niteliğinde olacak ve

İŞİD'den Etkilenen Türkmen Bölgeleri

Musul'un İŞİD'den temizlenmesine kapı açılabilecektir. Aynı zamanda Telafer'in kurtarılmasıyla birlikte, İŞİD'in Telafer'i ele geçirmesiyle göç etmek zorunda kalan 250 binden fazla Türkmen'in geri dönüşü mümkün olabilecek ve dağılan Türkmen nüfusu yeniden toparlanabilecektir. Beşir'in stratejik konumu nedeniyle bu köyün tekrar İŞİD'den geri alınmış olması, Kerkük üzerindeki İŞİD baskısının azalmasına ve Kerkük'ün güneyinde, İŞİD'in bir diğer merkezi olan Havice'deki İŞİD varlığının temizlenmesine imkan verecektir. Bu nedenle Türkmenlerin halen İŞİD'le mücadelenin ana unsurlarından birini oluşturduğunu söylemek mümkündür.

IKBY ve Irak merkezi hükümeti arasındaki siyasi, idari, ekonomik ve hatta askeri mücadeleye yanı sıra IKBY'nin İŞİD sonrasında Musul, Kerkük, Selahaddin ve Diyalâ'nın

bazı bölgelerine peşmergeleri yerleştirmek suretiyle kontrolünü ve etkisini pekiştirme arayışı Türkmenleri olumsuz yönde etkilemiştir. Bu bölgelerin idari olarak Irak merkezi hükümetine bağlı olmakla birlikte, IKBY'nin kontrol sağlamaya çalıştığı alanlar olması iki taraf arasında problem yaratırken, bu bölgelerde (*tartışmalı bölgeler*) yaşayan Türkmenler çatışmaların ortasında kalmakta ve Türkmenler de pozisyon almaya zorlanmaktadır. Bunun bir örneği, Kasım 2015'te Tuzhurmatu'da yaşanmış, bu bölgede bulunan Kürt partilere bağlı asayiş güçleri ile çoğunluğunu Türkmenlerin oluşturduğu Tuzhurmatu'daki Haşdi Şaabi mensupları arasında çatışma çıkmıştır. Çıkan çatışma sonucu Irak merkezi hükümeti Tuzhurmatu'ya ek güç gönderirken, ilçedeki gerginlik artmış, Türkmen sivilere yönelik suikast eylemlerinin yanı sıra Türkmen ev ve işyerleri yakılmıştır.

Aynı şekilde Kerkük'te artan IKBY bas-kısı ve Kerkük Valisi Necmettin Kerim'in Bağdat'tan bağımsız olarak attığı adımlar da Kerkük'teki gerginliği arttırmakta ve dolayısıyla bu gelişmelerin burada yaşayan Türkmen halka olumsuz yansımaları olmaktadır. Özellikle Kerkük'teki idare konusunda Necmettin Kerim'in Bağdat'ın verdiği kararları uygulamaması, Kerkük'te idari ve güvenlik problemleri yaratmaktadır.

Bununla birlikte 2003 sonrası Irak'taki çatışmanın temel dinamiklerini oluşturan etnik ve mezhepsel kimlik aidiyetinin 2014 Haziran'ında IŞİD'in Irak'ta etkinlik sağlamasıyla arttığı görülmektedir. IŞİD, Sünni İslam'ı savunduğunu iddia ederek hilafet üzerine kurulu bir "İslam Devleti" ilanıyla terör üretmiş ve kendi görüşlerini benimsemeyen bütün kesimler üzerinde şiddet uygulamıştır. Bu şiddetten açık bir biçimde Türkmenler en fazla zarar gören taraflardan biri olmuştur. Zira Türkmenler milli kimliklerini ön planda tutmakla birlikte Türkmenler arasındaki mezhepsel farklılık gerçeği düşünüldüğünde, IŞİD, Şii Türkmenleri doğrudan hedef haline getirirken, Sünni Türkmenler ya IŞİD'den kaçmak ya da IŞİD'e boyun eğmek durumunda kalmıştır. Irak'ta IŞİD'in ortaya çıkışıyla birlikte Irak'taki en büyük Şii dini merci Ayetullah Ali El-Sistani'nin "cihat fetvası" yayınlamasının ardından pek çok Türkmen de Şii milislerle birlikte hareket ederek, Haşdi Şaabi oluşumu içerisinde yer almıştır. Bu durum Türkmenler arasın-

daki mezhepsel kimliğin belirginleşmeye başlamasına yol açmıştır.

Öte yandan Kürtlerin de IŞİD karşısında "ulusal mücadele" verdiklerini söylemeleri ve IKBY'nin IŞİD'den geri alınan yerleşim bölgeleri yoluyla topraklarını genişletmeye çalışması neticesinde Türkmenler ve Kürtler zaman zaman karşı karşıya gelmiştir. Bu durum özellikle tarihsel olarak bir çekişmenin olduğu Kerkük ve Tuzhurmatu'da net şekilde ortaya çıkmış, daha önce de değinildiği üzere, Kasım 2015'te Tuzhurmatu'da yaşanan olaylar aynı zamanda da Türkmenler ve Kürtler arasındaki etnik gerilimin bir göstergesi olmuştur.

Sonuç olarak Türkmenler, Irak'ta kay-beden taraf olmaya devam etmektedir. Irak'taki çatışmalardan çok taraflı olarak etkilenmekle birlikte, çatışmaların doğrudan hedefi haline de gelmektedirler. Bu durum Türkmenlerin güvenliğinin yanı sıra siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel haklarının elde edilmesi ve kullanılması da önüne geçmektedir. Mevcut konjonktürde Türkmenlerin bir çıkış arayışı içerisinde olduğu gözlemlenmekle birlikte, Irak'taki çatışmaların bir şekilde tarafı olmaları Türkmen kimliğini erez-yona uğratmaktadır. Türkmenlerin milli kimlikle var olabilmeleri, farklı çatışma dinamiklerinin bir parçası değil, birlik içerisinde bir çözüm arayışı içerisinde hareket etmeleriyle mümkün olabilecektir.